

WALES AUDIT OFFICE
SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU

Adroddiad Gwella Blynyddol

Cyngor Bwrdeistref Sirol

Merthyr Tudful

Cyhoeddwyd: Hydref 2019

Cyfeirnod y ddogfen: 1525A2019-20

Paratowyd yr Adroddiad Gwella Blynyddol hwn ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru gan Ian Phillips a Sara-Jane Byrne dan gyfarwyddyd Huw Rees.

Adrian Crompton
Archwilydd Cyffredinol Cymru
Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol ar y llywodraeth a chaiff ei benodi gan Ei Mawrhydi y Frenhines. Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn ymgymryd â'i waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Fwrdd Swyddfa Archwilio Cymru, sef bwrdd statudol a sefydlwyd at y diben hwnnw ac er mwyn monitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol. Mae Swyddfa Archwilio Cymru yn atebol i'r Cynulliad Cenedlaethol.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, gan gynnwys awdurdodau unedol, yr heddlu, gwasanaethau prawf, awdurdodau tân ac achub, awdurdodau parciau cenedlaethol a chynghorau cymuned. Mae hefyd yn cynnal astudiaethau gwerth am arian llywodraeth leol ac yn asesu cydymffurfiaeth â gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

Y tu hwnt i llywodraeth leol, yr Archwilydd Cyffredinol yw archwilydd allanol Llywodraeth Cymru a'r cyrff a noddir ganddi a'i chyrrff cyhoeddus cysylltiedig, Comisiwn y Cynulliad a chyrrff y Gwasanaeth Iechyd Gwladol yng Nghymru.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol a staff Swyddfa Archwilio Cymru yn ceisio darparu adroddiadau cymesur sy'n canolbwyntio ar y cyhoedd ar stiwardiaeth adnoddau cyhoeddus a thrwy wneud hynny, feithrin dealltwriaeth a hyrwyddo gwelliant.

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay. Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Cynnwys

Adroddiad cryno

Gwaith archwilio perfformiad 2018-19	4
Nid yw'n debygol y bydd y Cyngor yn bodloni ei ofynion statudol o ran gwelliant parhaus heb gymorth i fynd i'r afael â heriau sylweddol	4
Argymhellion a chynigion ar gyfer gwella	5
Gwaith archwilio, rheoleiddio ac arolygu yr adroddwyd arno yn ystod 2018-19	6

Atodiadau

Atodiad 1 – Statws yr adroddiad	17
Atodiad 2 – Llythyr Archwilio Blynyddol 2017-18	18
Atodiad 3 – Argymhellion adroddiadau cenedlaethol 2018-19	22

Adroddiad cryno

Gwaith archwilio perfformiad 2018-19

- 1 I benderfynu ar ystod a natur y gwaith y byddem yn ei wneud yn ystod y flwyddyn, fe wnaethom ystyried faint yr ydym yn ei wybod eisoes o'r holl waith archwilio ac arolygu blaenorol ac o ffynonellau gwybodaeth eraill, gan gynnwys dulliau adolygu a gwerthuso Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful (y Cyngor) ei hun. Ar gyfer 2018-19, gwnaed gwaith asesu gwelliant, prosiect asesu risg a sicrwydd, a gwaith ar y Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol ym mhob cyngor. Mewn rhai cynghorau, gwnaethom ni ategu'r gwaith hwn ag archwiliadau lleol yn seiliedig ar risg, a nodwyd yn y Cynllun Archwilio ar gyfer 2018-19.
- 2 Mae'r gwaith a wnaed ers yr Adroddiad Gwella Blynyddol (AGB) diwethaf, gan gynnwys gwaith y rheoleiddwyr perthnasol, wedi'i nodi yn [Arddangosyn 1](#).

Nid yw'n debygol y bydd y Cyngor yn bodloni ei ofynion statudol o ran gwelliant parhaus heb gymorth i fynd i'r afael â heriau sylweddol

- 3 Daeth ein Llythyr Archwilio Blynyddol i'r Cyngor ym mis Ebrill 2019 i'r casgliad bod angen gwneud mwy o waith i asesu a oes gan y Cyngor drefniadau priodol ar waith i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau. Daethom i'r casgliad hefyd er bod heriau ariannol i'r holl awdurdodau lleol yng Nghymru, fod yr her yng Nghyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful yn sylweddol o ystyried pwysau cyllidebol a dibyniaeth ar gronfeydd wrth gefn sy'n lleihau. Yn dilyn hynny fe wnaethom ysgrifennu i'r Cyngor ym mis Mai 2019 i gofnodi'n ffurfiol fod gennym bryderon arwyddocaol o hyd ynghylch y Cyngor, ac i awgrymu y dylai'r Cyngor ystyried gofyn am gymorth gan Lywodraeth Cymru i'w helpu i fynd i'r afael a'i heriau. Fe wnaethom dynnu sylw at bryderon penodol ynghylch sefyllfa ariannol y Cyngor, pwysau ar wasanaethau, arweiniad a chapasiti, a threfn lywodraethu.
- 4 Yn dilyn cais gan Arweinydd Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful i'r Gweinidog Tai a Llywodraeth Leol, cytunwyd ar becyn cymorth i'w ddarparu yn unol ag adran 28 o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 er mwyn helpu i fynd i'r afael â heriau penodol a chyfredol y Cyngor. Roedd cam cyntaf y gwaith hwn yn cynnwys adolygiad cwmpasu cychwynnol i ddarparu asesiad annibynnol o heriau allweddol y Cyngor a'r camau angenrheidiol i fynd i'r afael â'r heriau hyn. Cynhaliwyd yr adolygiad cwmpasu gan gynghorydd allanol a benodwyd gan y Gweinidog. Yn ddiweddar, cyhoeddodd y Gweinidog adroddiad yn nodi canfyddiadau'r adolygiad cwmpasu ynghyd â datganiad ynghylch y camau nesaf, sy'n cynnwys sefydlu Bwrdd.
- 5 Mae sefyllfa ariannol y Cyngor yn ei gwneud yn ofynnol i'r holl aelodau ysgwyddo cyfrifoldeb cydlynol ac ar y cyd i wneud penderfyniadau anodd arni. Felly ar y cam hwn, yn seiliedig ar y gwaith ac yn gyfyngedig i'r gwaith a wnaed gan Swyddfa

Archwilio Cymru a rheoleiddwyr perthnasol, cred yr Archwilydd Cyffredinol fod y Cyngor yn annhebygol o gydymffurfio â gofynion Mesur Llywodraeth Leol (2009) yn ystod 2019-20 heb gymorth i fynd i'r afael â heriau sylweddol.

Argymhellion a chynigion ar gyfer gwella

- 6 O ystyried yr amrywiaeth eang o wasanaethau a ddarperir gan y Cyngor a'r heriau y mae'n eu hwynebu, byddai'n anarferol pe na byddem yn dod o hyd i bethau y gellir eu gwella. Gall yr Archwilydd Cyffredinol:
  - wneud cynigion ar gyfer gwella – os gwneir cynigion i'r Cyngor, byddem yn disgwyl iddo weithredu arnynt a byddwn yn gwirio yr hyn sy'n digwydd;
  - gwneud argymhellion ffurfiol ar gyfer gwella – os gwneir argymhelliad ffurfiol, mae'n rhaid i'r Cyngor baratoi ymateb i'r argymhelliad hwnnw o fewn 30 diwrnod gwaith;
  - cynnal arolygiad arbennig, cyhoeddi adroddiad a gwneud argymhellion; ac
  - argymhell i weinidogion Llywodraeth Cymru eu bod yn ymyrryd mewn rhyw ffordd.
- 7 Yn ystod y flwyddyn, ni wnaeth yr Archwilydd Cyffredinol unrhyw argymhellion ffurfiol. Fodd bynnag, fel y nodir ym **mharagraff 3**, rydym wedi codi nifer o bryderon sylweddol, a chytunwyd ar becyn cymorth â Llywodraeth Cymru i helpu'r Cyngor i fynd i'r afael â'r rhain. Byddwn yn parhau i fonitro cynnydd. Rydym ni wedi gwneud nifer o gynigion ar gyfer gwella yn ystod ein gwaith ac ailadroddir y rhain yn yr adroddiad hwn. Byddwn yn monitro cynnydd o'i gymharu â'r cynigion hyn ac argymhellion perthnasol a wnaed yn ein hadroddiadau cenedlaethol (**Atodiad 3**) yn rhan o'n gwaith asesu gwelliant.

Gwaith archwilio, rheoleiddio ac arolygu yr adroddwyd arno yn ystod 2018-19

Arddangosyn 1: gwaith archwilio, rheoleiddio ac arolygu yr adroddwyd arno yn ystod 2018-19

Disgrifiad o'r gwaith a wnaed ers yr Adroddiad Gwella Blynyddol diwethaf, gan gynnwys gwaith y rheoleiddwyr perthnasol, pan fo hynny'n berthnasol.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Ebrill a Mai 2019	<p>Asesiad Risg a Sicrwydd</p> <p>Prosiect i nodi lefel y sicrwydd archwilio a/neu pan fydd angen rhagor o waith archwilio yn y dyfodol o ran y risgiau i'r Cyngor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rhoi trefniadau priodol ar waith i sicrhau gwerth am arian wrth ddefnyddio adnoddau; • rhoi trefniadau ar waith i sicrhau gwelliannau parhaus; a • gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth bennu amcanion llesiant a chymryd camau i'w cyrraedd. 	<p>Daeth ein Llythyr Archwilio Blynyddol i'r Cyngor ym mis Ebrill 2019 i'r casgliad bod angen gwneud mwy o waith i asesu a oes gan y Cyngor drefniadau priodol ar waith i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau. Yna fe wnaethom ni gyflwyno llythyr arall i'r Cyngor ym mis Mai 2019 yn nodi ein barn ar y prif feysydd risg i'r Cyngor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Y sefyllfa ariannol • Pwysau ar wasanaethau • Arweiniad a chapasiti • Y drefn lywodraethu 	<p>Ni wnaethom gynnwys unrhyw gynigion ar gyfer gwella penodol ond fe wnaethom awgrymu efallai y hoffai'r Cyngor ystyried gwneud cais am gymorth gan Lywodraeth Cymru yn unol ag adran 28 o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 er mwyn ei helpu i fynd i'r afael â'i heriau. Gweler paragraff 3 uchod. Byddwn yn parhau i fonitro'r sefyllfa.</p>
Gorffennaf 2019	<p>Archwiliadau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015</p>	<p>Mae'r Cyngor yn ystyried yr egwyddor datblygu cynaliadwy yn ei ddull o wneud i sgiliau weithio i Ferthyr Tudful: datblygu gweithlu'r dyfodol, ond</p>	<p>Er na wnaeth ein harchwiliadau unrhyw gynigion ar gyfer gwella, nodwyd gennym feysydd i'w gwella yn unol â'r pum ffordd</p>

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
	<p>Archwiliad i ba raddau y mae'r Cyngor wedi gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth gymryd y cam i wneud i sgiliau weithio i Ferthyr Tudful: datblygu gweithlu'r dyfodol, cam y mae'r Cyngor yn ei gymryd i fodloni ei amcanion llesiant.</p> <p><u>Copi o adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol</u></p>	<p>mae angen gwneud rhagor o waith i ymwreiddio'r pum ffordd o weithio:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mae'r Cyngor yn defnyddio data i gefnogi datblygiad cynlluniau hirdymor, ond gallai ddatblygu gweledigaeth strategol sy'n fwy eglur i gefnogi twf economaidd hirdymor; • mae'r Cyngor yn canolbwyntio ar atal rhagor o ddirywiad economaidd, ond mae potensial i ddatblygu dull sy'n cynnwys y 'system gyfan' yn fwy er mwyn mynd i'r afael â'r hyn sy'n achosi'r problemau; • megis dechrau mae integreiddio wrth gefnogi cynnydd i fodloni amcanion llesiant ac mae lle i gryfhau'r broses integreiddio er mwyn cyflawni nodau llesiant cenedlaethol; • mae'r Cyngor yn cydweithio â darpar gyflogwyr ond byddai'n elwa ar gryfhau ei ddull strategol o gydweithio; ac • mae'r Cyngor yn cynnwys rhai rhanddeiliaid allweddol wrth gyflawni'r cam, ond gallai ddatblygu ei ymagwedd yn fwy er mwyn cynnwys amrywiaeth lawn y gymuned. 	<p>o weithio. Mae'r rhain wedi'u nodi yn ein hadroddiad llawn.</p>

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Ebrill 2019	<p>Llythyr Archwilio Blynyddol 2017-18</p> <p>Llythyr yn crynhoi'r negeseuon allweddol a gyfyd o gyfrifoldebau statudol yr Archwilydd Cyffredinol o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a'i gyfrifoldebau adrodd o dan y Cod Ymarfer Archwilio. Mae'r Llythyr Archwilio Blynyddol ar gael yn Atodiad 2 yr adroddiad hwn.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i gyfrifoldebau o ran adrodd ariannol a defnyddio adnoddau. • Mae angen gwneud mwy o waith i asesu a oes gan y Cyngor drefniadau priodol ar waith i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ei ddefnydd o adnoddau. • Mae heriau ariannol i'r holl awdurdodau lleol yng Nghymru, fodd bynnag mae'r her yng Nghyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful yn sylweddol o ystyried pwysau cyllidebol a dibyniaeth ar gronfeydd wrth gefn sy'n lleihau. • Nid yw fy ngwaith ardystio ceisiadau a ffurflenni grant wedi nodi unrhyw faterion sylweddol a fyddai'n effeithio ar gyfrifon 2017-18 neu systemau ariannol allweddol. 	Dim.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Archwiliad perfformiad lleol ar sail risg			
Mawrth 2019	<p>Safbwynt Defnyddwyr Gwasanaethau y Gwasanaeth Ailgylchu Gwastraff Bwyd</p> <p>Adolygiad i gael dirnadaeth o sut y mae'r Cyngor yn ystyried defnyddwyr gwasanaethau wrth lunio a chyflenwi ei wasanaethau.</p>	<p>Mae defnyddwyr gwasanaethau yn fodlon â'r gwasanaeth ailgylchu gwastraff bwyd, ond gellir gwella rhai elfennau o'r gwasanaeth.</p> <p>Fe wnaethom gyflwyno trosolwg o'n canfyddiadau i'r Cyngor ym mis Mai 2019.</p>	Dim.
Gorffennaf 2019	<p>Gwasanaethau Hamdden</p> <p>Adolygu'r trefniadau sydd ar waith gan y cyngor i gyflenwi gwasanaethau hamdden trwy barhau â'r astudiaeth a gynhaliwyd eisoes gan yr Archwilydd Cyffredinol yn rhan o'r astudiaethau ar thema 'cyflawni â llai'.</p> <p><u>Copi o adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol</u></p>	<p>Drwy ddarparu gwasanaethau hamdden a diwylliant y Cyngor drwy gcontract allanol, fe'u diogelwyd rhag toriadau, ond nid oes iddynt gyfeiriad strategol, mae'r contract presennol yn cyfyngu arnynt, ac mae angen eu goruchwyllo'n fwy effeithiol. Daethom i'r casgliad hwn oherwydd bod:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nid oes gan y Cyngor weledigaeth a strategaeth gymeradwy ar gyfer ei wasanaethau hamdden a diwylliant hyd yma; • mae trefniadau'r Cyngor i fonitro'r contract gwasanaethau hamdden a diwylliant yn dda, ond mae'r Cyngor a'r Ymddiriedolaeth yn cydnabod bod elfennau o'r contract yn rhwystro'r Ymddiriedolaeth rhag gwireddu ei photensial; • mae'r Cyngor wedi parhau i ariannu'r gwasanaethau hamdden a diwylliant a 	<p>C1 Dylai'r Cyngor fynd ati ar fyrder i gytuno ar weledigaeth sy'n canolbwyntio ar ganlyniadau ar gyfer ei Wasanaethau Hamdden a Diwylliant. Yna, dylai'r weledigaeth hon lywio'r modd y darperir ei wasanaethau hamdden a diwylliant.</p> <p>C2 Dylai'r Cyngor adolygu'r trefniadau gweithio gyda'r Ymddiriedolaeth a chytuno ar newidiadau i'r contract a fydd yn ei galluogi i reoli'r gwasanaethau hamdden a chyflawni gweledigaeth y Cyngor ar gyfer y gwasanaethau hamdden a diwylliant sy'n canolbwyntio ar ganlyniadau..</p>

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
		<p>ddarperir drwy gontract allanol ar yr un lefel ar adeg pan fo'r gwariant ar wasanaethau eraill wedi gostwng;</p> <ul style="list-style-type: none"> • mae'r Ymddiriedolaeth yn ymateb yn gadarnhaol i bryderon y Cyngor am ei threfniadau llywodraethu a rheolaeth ariannol, ond mae'r Cyngor yn dal i bryderu; • nid yw'r Cyngor wedi defnyddio ei drefniadau llywodraethu'n effeithiol i oruchwylio'r broses o gyflawni'r contract gwasanaethau hamdden a diwylliant yn briodol; ac • mae angen i'r Cyngor ddysgu o'r profiad o ddarparu ei wasanaethau hamdden a diwylliant drwy gontract allanol i osod sylfaen ar gyfer unrhyw gontractau a modelau cyflenwi amgen yn y dyfodol. 	<p>C3 Dylai'r Cyngor ei sicrhau ei hun fod y model cyflenwi presennol yn fforddiadwy i'r Cyngor ac mai hwn yw'r model gorau ar gyfer preswylwyr Merthyr Tudful ac ymwelwyr â'r dref.</p> <p>C4 Mae angen i'r Cyngor ddefnyddio ei drefniadau llywodraethu'n effeithiol i oruchwylio'r broses o gyflawni'r contract yn briodol. Mae hyn yn cynnwys darparu gwybodaeth briodol i'r aelodau am y camau i ddarparu gwasanaethau hamdden a diwylliant.</p> <p>C5 Mae angen i'r Cyngor fynd i'r afael ar fyrder â'n cynnig gwella blaenorol, sef y dylai'r Cabinet gyhoeddi blaenraglen waith.</p> <p>C6 Dylai'r Cyngor gynnal adolygiad ffurfiol o'r modd y mae'n llunio ac yn rheoli contractau i sicrhau bod ei drefniadau'n gwireddu'r weledigaeth arfaethedig yn effeithlon ac yn effeithiol er budd preswylwyr, y Cyngor a'r partneriaid cyflawni.</p>

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Archwiliad perfformiad lleol ar sail risg			
Rhagfyr 2018	<p>Iechyd yr Amgylchedd Adolygu'r trefniadau sydd ar waith gan y cyngor i gyflawni gwasanaethau iechyd yr amgylchedd trwy barhau â'r astudiaeth a gynhaliwyd eisoes gan yr Archwilydd Cyffredinol yn rhan o'r astudiaethau ar thema 'cyflawni â llai'.</p> <p><u>Copi o adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol</u></p>	<p>Mae adnoddau gwasanaethau iechyd yr amgylchedd y Cyngor wedi lleihau, ac ni all ddangos ei fod yn cyflenwi ei holl wasanaethau iechyd yr amgylchedd statudol. Daethom i'r casgliad hwn oherwydd:</p> <ul style="list-style-type: none"> niferoedd staff a chyllideb y gwasanaethau iechyd yr amgylchedd wedi lleihau ers y gwaith archwilio blaenorol yn 2013-14; mae'r Cyngor yn ystyried ei fod yn bodloni ei rwymedigaethau iechyd yr amgylchedd statudol ond prin yw'r dystiolaeth bod y Cyngor wedi asesu a yw'n bodloni'r rhain; ac nid yw'r Cyngor yn asesu fel mater o drefn ei berfformiad yn erbyn naill ai rwymedigaethau statudol iechyd yr amgylchedd na'r Safonau Ymarfer, a phrin y mae aelodau'n goruchwyllo perfformiad y gwasanaeth. 	<p>C1 Mae angen i'r Cyngor sicrhau ei hun ei fod yn gallu cyflenwi ei wasanaethau iechyd yr amgylchedd statudol.</p> <p>C2 Mae angen i'r Cyngor sefydlu gwell peirianwaith i adolygu'r ffordd y caiff ei wasanaethau iechyd yr amgylchedd statudol eu cyflenwi.</p>

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Archwiliad perfformiad lleol ar sail risg			
Awst 2019	<p>Trefniadau Diogelu Corfforaethol – adolygiad dilynol</p> <p>Adolygiad dilynol o effeithiolrwydd trefniadau diogelu corfforaethol gan barhau â'r astudiaeth a gynhaliwyd eisoes gan yr Archwilydd Cyffredinol yn y maes hwn.</p> <p><u>Copi o adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol</u></p>	<p>Mae'r Cyngor wedi ymateb yn gadarnhaol i'r rhan fwyaf o'n hargymhellion ynghylch diogelu corfforaethol a gyhoeddwyd yn 2015 ond mae'n cydnabod bod angen gwaith pellach i sicrhau bod ei drefniadau'n gynhwysfawr.</p> <p>Daethom i'r casgliad hwn oherwydd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mae arweinwyr corfforaethol wedi cymryd camau priodol i estyn eu dylanwad er mwyn codi ymwybyddiaeth o faterion diogelu ar draws y Cyngor a'i bartneriaid; • mae'r Cyngor wedi rhoi gweithdrefnau eglur ar waith i recriwtio staff yn ddiogel ond mae'n cydnabod na all fod yn sicr eto bod yr holl staff perthnasol yn mynychu hyfforddiant rheolaidd ar faterion diogelu; ac • mae trefniadau i asesu risg mewn perthynas â diogelu'n gadarn ond mae cyfleoedd i gryfhau trosolwg aelodau ar berfformiad y Cyngor ym maes diogelu. 	<p>C1 Er mwyn mynd ati ymhellach i estyn ymwybyddiaeth o faterion a gweithdrefnau diogelu ymhlith ei staff a'i bartneriaid, dylai'r Cyngor adolygu a gwerthuso effaith ei Grŵp Cyfeirio Diogelu Corfforaethol.</p> <p>C2 Er mwyn mynd ati ymhellach i leihau'r risgiau i blant a phobl ifanc, dylai'r Cyngor gyflwyno systemau sy'n cofnodi pa un a yw'r holl staff wedi cael hyfforddiant ar faterion a gweithdrefnau diogelu sy'n briodol i'w rolau.</p> <p>C3 Dylai aelodau etholedig gael cyfleoedd rheolaidd i graffu ar berfformiad y Cyngor o ran lleihau i'r eithaf y risgiau i lesiant plant a phobl ifanc ym Merthyr Tudful a'i drefniadau ar gyfer gwneud hynny.</p>

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Cynllunio ac adrodd ar welliant			
Mehefin 2018	Archwiliad Swyddfa Archwilio Cymru o'r cynllun gwella blynyddol Adolygiad o gynlluniau cyhoeddedig y Cyngor ar gyfer cyflawni amcanion gwella.	Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i ddyletswyddau statudol o ran cynllunio gwelliant.	Dim.
Tachwedd 2018	Archwiliad Swyddfa Archwilio Cymru o'r asesiad blynyddol o berfformiad Adolygiad o asesiad cyhoeddedig o berfformiad y Cyngor.	Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i ddyletswyddau statudol o ran adrodd ar welliant.	Dim.
Adolygiadau gan gyrrff arolygu a rheoleiddio			
Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC) Mehefin 2019	Llythyr adolygu perfformiad blynyddol 2018/19 Mae'r llythyr hwn yn crynhoi gwerthusiad AGC o berfformiad gwasanaethau cymdeithasol (gwasanaethau i oedolion a phlant) yn 2018-19. Mae hefyd yn nodi sut y mae AGC yn bwriadu adolygu perfformiad yn ystod y flwyddyn nesaf.	<u>Copi o lythyr adolygu perfformiad blynyddol AGC</u>	Amherthnasol.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Adolygiadau gan gyrrff arolygu a rheoleiddio			
<p>Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC)</p> <p>Awst 2018</p>	<p>Arolygiad o Wasanaethau Plant</p> <p>Canolbwyntiodd yr arolygiad ar effeithiolrwydd gwasanaethau'r awdurdod lleol a'r trefniadau i helpu ac amddiffyn plant a'u teuluoedd.</p> <p><u>Copi o adroddiad AGC</u></p>	<p>Trosolwg o'r canfyddiadau:</p> <ul style="list-style-type: none"> Mae gan wasanaeth plant Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful weithlu ymroddedig sydd ag ymrwymiad proffesiynol i hybu'r canlyniadau gorau i blant a theuluoedd. Roedd y staff yn deall ac yn dilyn gweithdrefnau a phrosesau diogelu gan sicrhau bod plant a phobl ifanc yn cael eu hamddiffyn mewn ffordd amserol a chyson. Mae cefnogaeth gorfforaethol dda i wasanaethau plant gan aelodau etholedig a'r Cyngor yn ehangach. Mae'r awdurdod lleol yn cydnabod bod angen datblygu ei wasanaethau ar gyfer pobl ifanc sy'n gadael gofal ymhellach ac mae'n awyddus i wneud hynny. Gwelsom enghreifftiau o arfer da ond nid oedd hyn yn gyson. Yn union cyn yr arolygiad, roedd gwasanaethau plant wedi wynebu cyfnod heriol ar ôl nodi meysydd o arfer gwael a oedd yn cael eu dwysáu gan broblemau recriwtio. Roedd hyn yn cynnwys llithr sylweddol wrth asesu a darparu gofal a chymorth i blant a'u teuluoedd. Mae'r Ganolfan Ddiogelu Amlasiantaeth (MASH) yn gweithio mewn ffordd integredig gan ddwyn ynghyd nifer o asiantaethau sy'n rhannu gwybodaeth, yn asesu pa mor agored i niwed mae plant a phobl ifanc ac yn gwneud penderfyniadau diogelu ar y cyd er 	<p>Meysydd i'w datblygu:</p> <p>Trefniadau mynediad: Gwybodaeth, Cyngor a Chymorth</p> <ol style="list-style-type: none"> Gwella trefniadau i drosglwyddo achosion o'r Tîm Derbyn i dimau eraill er mwyn asesu a rhoi cymorth. <p>Asesu</p> <ol style="list-style-type: none"> Gwella cysondeb o ran ansawdd asesiadau gan gynnwys dadansoddiadau manwl o gryfderau a risgiau. <p>Gofal a chymorth a chynllunio llwybrau</p> <ol style="list-style-type: none"> Datblygu prosesau Cynllunio Llwybrau ymhellach er mwyn bodloni gofyniad Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 (y Ddeddf), yn enwedig mewn perthynas â Chynghorwyr Personol a chanllaw Pan Fydda i'n Barod.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
		<p>mwyn sicrhau bod plant a phobl ifanc yn cael eu hamddiffyn rhag niwed.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mae'r methiant i drosglwyddo achosion rhwng rhai timau o ganlyniad i swyddi gwag wedi effeithio ar forâl y staff, fodd bynnag roedd ymrwymiad a phroffesiynoldeb y staff i barhau i ddarparu gwasanaeth o safon uchel i bobl ifanc a theuluoedd i'w gweld drwy gydol yr arolygiad. • Roedd camau'n dechrau cael eu cymryd i fynd i'r afael â'r heriau sy'n wynebu staff rheng flaen drwy recriwtio staff allweddol a defnyddio staff asiantaeth. Yn ogystal, roedd rheolwr tîm profiadol wedi cael ei secondio er mwyn gwella ymarfer. O ganlyniad, roeddem yn hyderus fod uwch reolwyr yn ymrwymedig i sicrhau bod gwasanaethau o ansawdd da yn cael eu darparu. • Mae angen datblygu'r fframwaith sicrhau ansawdd presennol ymhellach er mwyn hyrwyddo cysondeb ac ymgorffori unrhyw wersi a ddysgir o wybodaeth archwilio a gwybodaeth rheoli perfformiad. Mae gweithredu System Wybodaeth Gofal Cymunedol Cymru (WCCIS) yn parhau i beri anawsterau i'r staff ac mae hyn wedi effeithio ar allu'r Cyngor i gynhyrchu gwybodaeth gadarn am berfformiad. 	<p>Diogelu</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Mae angen gwneud rhagor o waith i sicrhau bod asiantaethau partner yn rhannu dealltwriaeth glir o niwed sylweddol wrth atgyfeirio achosion at y Ganolfan Ddiogelu Amlasiantaeth. 5. Mae angen gwneud gwaith datblygu pellach er mwyn ymwreiddio'r model rheoli risg a'r ffurflen asesu risg amlasiantaeth (MARAF) ymhlith staff a phartneriaid, gyda systemau sicrwydd i sicrhau cydymffurfiaeth, ansawdd ac effaith gwasanaethau i bobl ifanc a theuluoedd. <p>Arwain, rheoli a llywodraethu</p> <ol style="list-style-type: none"> 6. Sicrhau bod cynlluniau strategol yn cael eu perchenogi a'u deall gan staff a'u defnyddio i lywio ymarfer. 7. Mae angen gwneud rhagor o waith i ddatblygu system sicrhau ansawdd fwy cynhwysfawr sy'n atgyfnerthu'r cysylltiad rhwng strategaeth a gwella ymarfer. Dylai hyn hefyd gynnwys mwy o bwyslais ar amllder, cysondeb ac ansawdd goruchwyliaeth rheng flaen.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
			<p>8. Parhau i roi blaenoriaeth i strategaeth y gweithlu er mwyn canolbwyntio ar gadw staff a recriwtio staff profiadol yn amserol.</p> <p>9. Adolygu trefniadau panel er mwyn sicrhau eglurder o ran diben, prosesau gwneud penderfyniadau amserol ac ymgysylltiad gan bartneriaid.</p> <p>10. Mae angen atgyfnerthu trefniadau i drosglwyddo achosion rhwng timau. Mae polisi trosglwyddo ffurfiol wrthi'n cael ei ddatblygu ac mae angen ymgorffori'r polisi hwn ym mhob ymarfer a'i fonitro fel rhan o'r fframwaith sicrhau ansawdd.</p>

Atodiad 1

Statws yr adroddiad

Mae Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 (y Mesur) yn ei gwneud yn ofynnol i'r Archwilydd Cyffredinol gynnal asesiad gwella blynyddol sy'n edrych i'r dyfodol, a chyhoeddi adroddiad gwella blynyddol, ar gyfer pob awdurdod gwella yng Nghymru. Mae gan awdurdodau gwella (a ddiffinnir yn gynghorau lleol, parciau cenedlaethol ac awdurdodau tân ac achub) ddyletswydd gyffredinol i 'wneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus wrth arfer [eu] swyddogaethau.'

Mae'r asesiad gwella blynyddol yn ystyried y tebygolrwydd y bydd awdurdod yn cydymffurfio â'i ddyletswydd i wneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus. Yr asesiad hefyd yw'r prif ddarn o waith sy'n galluogi'r Archwilydd Cyffredinol i gyflawni ei ddyletswyddau. Mae staff Swyddfa Archwilio Cymru, ar ran yr Archwilydd Cyffredinol, yn llunio'r adroddiad gwella blynyddol. Mae'r adroddiad yn cyflawni dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol o dan adran 24 y Mesur, trwy grynhoi ei waith archwilio ac asesu mewn adroddiad gwella blynyddol a gyhoeddir ar gyfer pob awdurdod. Mae'r adroddiad hefyd yn cyflawni ei ddyletswyddau o dan adran 19 i gyflwyno adroddiad sy'n ardystio ei fod wedi cynnal asesiad gwella o dan adran 18 ac yn nodi (o ganlyniad i'w archwiliad o'r cynllun gwella o dan adran 17) a yw'n credu bod yr awdurdod wedi cyflawni ei ddyletswyddau cynllunio gwelliannau o dan adran 15.

Gall yr Archwilydd Cyffredinol hefyd, dan rai amgylchiadau, gynnal arolygiadau arbennig (o dan adran 21), a gaiff eu hadrodd i'r awdurdod a Gweinidogion, ac y gall eu cyhoeddi (o dan adran 22). Gweithgaredd ategol pwysig i'r Archwilydd Cyffredinol yw cydlynu gwaith asesu a rheoleiddio (sy'n ofynnol o dan adran 23), sy'n ystyried rhaglen waith gyffredinol yr holl reoleiddwyr perthnasol mewn awdurdod gwella. Gall yr Archwilydd Cyffredinol hefyd ystyried gwybodaeth a rennir gan reoleiddwyr perthnasol (o dan adran 33) yn ei asesiadau.

Atodiad 2

Llythyr Archwilio Blynyddol 2017-18

Gareth Chapman – Prif Weithredwr
Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful
Canolfan Ddinesig
Merthyr Tudful
CF47 8AN

Cyfeirnod: MTCBC AAL 17-18

Dyddiad cyhoeddi: 7 Ebrill 2019

Annwyl Gareth

Llythyr Archwilio Blynyddol Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful 2017-18

Mae'r llythyr hwn yn crynhoi'r negeseuon allweddol a gyfyd o fy nghyfrifoldebau statudol o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a fy nghyfrifoldebau adrodd o dan y Cod Ymarfer Archwilio.

Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i gyfrifoldebau o ran adrodd ariannol a defnyddio adnoddau

Cyfrifoldeb Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful (y Cyngor) yw:

- rhoi systemau rheoli ar waith i sicrhau rheoleidd-dra a chyfreithlondeb trafodiadau a sicrhau bod ei asedau yn ddiogel;
- cynnal cofnodion cyfrifyddu cywir;
- paratoi datganiadau ariannol yn unol â gofynion perthnasol; a
- sefydlu trefniadau priodol i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ei ddefnydd o adnoddau, ac adolygu hyn yn gyson.

Mae Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 yn ei gwneud yn ofynnol imi:

- roi barn archwilio ar y datganiadau cyfrifyddu;
- adolygu trefniadau'r Cyngor i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ei ddefnydd o adnoddau; a
- chyflwyno tystysgrif yn cadarnhau fy mod i wedi cwblhau'r archwiliad o'r cyfrifon.

Mae awdurdodau lleol yng Nghymru yn paratoi eu datganiadau ariannol yn unol â gofynion Cod Ymarfer CIPFA/LASAAC ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig. Mae'r cod hwn wedi'i seilio ar y Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol.

Ar 27 Medi 2018, cyflwynais farn archwilio ddiamed ar ddatganiadau ariannol 2017-18 yn cadarnhau eu bod yn cyflwyno darlun gwir a theg o sefyllfa a thrafodion ariannol y Cyngor. Mae fy adroddiad wedi'i gynnwys yn y datganiadau ariannol. Adroddwyd y materion allweddol a oedd yn deillio o'r archwiliad i Aelodau'r Cyngor mewn cyfarfod ar 26 Medi 2018 yn fy adroddiad o'r Archwiliad o'r Datganiadau Ariannol. Cyflwynais dystysgrif yn cadarnhau bod yr archwiliad o'r datganiadau ariannol wedi'i gwblhau ar 27 Medi 2018.

Cyflwynwyd y datganiadau ariannol i'w harchwilio ar 8 Mehefin 2018, tair wythnos cyn y dyddiad cau statudol ar 30 Mehefin ar gyfer 2017-18 ac yn dangos tystiolaeth o barotoadau parhaus y Cyngor ar gyfer yr agenda cau yn gynnar. Mae hyn yn gyflawniad nodedig i'r tîm cyllid, i baratoi'r cyfrifon wythnos yn gynharach nag a gyflawnwyd y llynedd heb amharu ar eu hansawdd.

Adroddais i chi y materion mwyaf sylweddol a oedd yn deillio o'n harchwiliad, ac fe'u crynhoir isod:

- ategwyd y datganiadau ariannol gan ddogfennau cynhwysfawr hawdd eu defnyddio ar ddechrau fy archwiliad. Roedd eich swyddogion yn gymorth mawr trwy roi'r holl wybodaeth y gofynnais amdani a wnaeth fy helpu i gyflawni'r amserlen gwblhau gyffredinol.
- nodais gamddatganiadau a gafodd eu cywiro. Roedd rhai o'r rhain yn sylweddol o ran gwerth ond dylid nodi na chafodd yr un ohonynt effaith ar alldro'r Cyngor a adroddwyd ar gyfer y flwyddyn.
- adroddais ddau gamddatganiad pwysig heb eu cywiro yn y datganiadau ariannol. Cytunodd y Cyngor â phenderfyniad rheolwyr i beidio â newid y rhain oherwydd eu gwerth ansylweddol heb unrhyw effaith ddilynol ar ein barn archwilio.
- yn ystod ein harchwiliad awgrymais nifer o ychwanegiadau, newidiadau a phethau i'w dileu yn y datgeliadau yn y datganiadau ariannol i sicrhau cyflawnrwydd, eglurdeb, cywirdeb a chysondeb trwyddi draw, ac i gydymffurfio â'r arfer gorau a nodwyd yn y Cod.
- derbyniodd y rheolwyr ddau argymhelliad ffurfiol ar gyfer gwella'r broses adrodd am ddangosyddion perfformiad yn yr Adroddiad Naratif a'r broses gyfrifyddu ar gyfer cronïadau grant refeniw, a phennwyd mis Mai 2019 yn ddyddiadau targed i'w gweithredu.

Ers cwblhau'r archwiliad, rwyf wedi cynnal ymarfer dysgu o'r prosiect ar y cyd â'ch swyddogion cyllid. Rwyf wedi nodi meysydd y gall y ddwy ochr ddysgu ohonynt eleni, a gwella arnynt ar gyfer y dyfodol, gan ganolbwyntio ar ddwyn gwaith archwilio ymlaen i'r cyfnod archwilio interim.

Mae'r ffi archwilio ariannol ar gyfer 2017-18 yn unol â'r ffi y cytunwyd arni ac a nodwyd yng Nghynllun Archwilio 2018.

Mae angen gwneud mwy o waith i asesu a oes gan y Cyngor drefniadau priodol ar waith i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ei ddefnydd o adnoddau

Mae fy ystyriaeth o drefniadau'r Cyngor i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd wedi'i seilio ar y gwaith archwilio a wnaed ar y cyfrifon, yn ogystal â dibynnu ar y gwaith a wnaed o dan Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol wedi dwyn sylw at feysydd lle nad yw effeithiolrwydd y trefniadau wedi amlygu'i hun hyd yma neu feysydd y gellid eu gwella yn ei Adroddiad Gwella Blynyddol a gyhoeddwyd ym mis Medi 2018, sydd ar gael trwy:

<http://www.audit.wales/cy/cyhoeddi/cyngor-bwrdeistref-sirol-merthyr-tudful-adroddiad-gwella-blynyddol-201718>

Yn ystod 2018-19, rydym wedi gwneud rhagor o waith i asesu'r risgiau i'r Cyngor wrth roi trefniadau priodol ar waith i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd wrth ddefnyddio adnoddau. Canfu ein hadolygiad o wasanaethau lechyd yr Amgylchedd y Cyngor fod adnoddau gwasanaethau iechyd yr amgylchedd y Cyngor wedi lleihau, ac ni all ddangos ei fod yn cyflenwi ei holl wasanaethau iechyd yr amgylchedd statudol. Ar hyn o bryd rydym yn cynnal adolygiadau o wasanaethau hamdden y Cyngor a threfniadau diogelu corfforaethol.

Mae heriau ariannol i'r holl awdurdodau lleol yng Nghymru, fodd bynnag mae'r her yng Nghyngor Merthyr yn sylweddol o ystyried pwysau cyllidebol a dibyniaeth ar gronfeydd wrth gefn sy'n lleihau

Cyllid cyni sy'n parhau i fod yr her fwyaf sylweddol i'r holl gyrff llywodraeth leol yng Nghymru ac mae'r pwysau ariannol hyn yn debygol o barhau yn y tymor canolig.

Sefyllfa ar 31 Mawrth 2018

Yn 2017-18, roedd gan y Cyngor warged refeniw net o £2.3 miliwn, a throsglwyddwyd £1.0 miliwn i gronfa wrth gefn wedi'i chlustnodi y gyllideb, £1.2 miliwn i gronfeydd wrth gefn wedi'u clustnodi eraill, a £0.1 miliwn i'r gronfa wrth gefn gyffredinol.

Ar 31 Mawrth 2018 roedd gan y Cyngor gyfanswm o £24.2 miliwn o gronfeydd wrth gefn y gellir eu defnyddio (£4.7 miliwn yn y gronfa wrth gefn gyffredinol, £17.2 miliwn yn y cronfeydd wrth gefn wedi'u clustnodi, a £2.3 miliwn mewn cronfeydd wrth gefn eraill).

Rhagolwg o alldro 2018-19

Ar 31 Rhagfyr 2018, mae'r Cyngor yn darogan diffyg refeniw net o £0.1 miliwn ar gyfer y flwyddyn ariannol 2018-19, ond dim ond ar ôl defnyddio £3.5 miliwn o gronfeydd wrth gefn wedi'u clustnodi. Mae'r defnydd o gronfeydd wrth gefn £1.6 miliwn yn uwch nag a

gyllidebwyd ar ddechrau'r flwyddyn. Mae pwysau cyllidebol sylweddol ar adrannau fel y Gwasanaethau Cymdeithasol £1.7 miliwn (plant sy'n derbyn gofal, gofal cartref, lleoliadau â chymorth) a Dysgu £0.4 miliwn (darpariaeth wedi'i chyfoethogi).

Cyllideb 2019-20

Mae'r rhagolwg ariannol yn hynod heriol. Yn 2019-20, roedd setliad ariannol llywodraeth leol yn gynydd o 0.8% i gyllid y Cyngor. Adlewyrchwyd y pwysau cyllidebol yr ystyrir na ellir eu hosgoi a'u bod yn gylchol yn ystod 2018-19 yng Nghynllun Ariannol Tymor Canolig 2019-20 hyd 2022-23.

Cyflwynwyd diweddariad diweddaraf Cynllun Ariannol Tymor Canolig y Cyngor i'r Cyngor ar 20 Mawrth 2019, ac mae'n nodi y bydd £2.3 miliwn arall yn cael ei ddefnyddio o'r cronfeydd wrth gefn er mwyn mantoli'r gyllideb ar gyfer 2019-20 (£0.5 miliwn o gronfeydd wrth gefn wedi'u clustnodi, £1.3 miliwn o gronfa wrth gefn y gyllideb a £0.5 miliwn o'r gronfa wrth gefn gyffredinol).

Nod cyffredinol Polisi Cronfeydd Wrth Gefn Corfforaethol y Cyngor yw cynnal balans cyffredinol yn y cronfeydd wrth gefn rhwng 3.5% a 4% o wariant refeniw net y Cyngor. Trwy ddefnyddio £0.5 miliwn o gronfeydd wrth gefn cyffredinol yn y broses o bennu'r gyllideb ar gyfer 2019-20, bydd y gronfa wrth gefn gyffredinol yn gostwng i £4.2 miliwn neu 3.5% o'r gwariant refeniw net.

Atodiad 3

Argymhellion adroddiadau cenedlaethol 2018-19

Arddangosyn 3: argymhellion adroddiadau cenedlaethol 2018-19

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Hydref 2018	<u>Caffael Capasiti Trin Gwastraff Gweddilliol a Gwastraff Bwyd</u>	<p>A1 Mae'r rhagamcanion ar gyfer y tri phrosiect gwastraff gweddilliol yn y Rhaglen yn tybio y bydd cyfanswm y gwastraff gweddilliol yn cynyddu hyd ddiwedd y contractau, ar draws y 14 o gynghorau sy'n cymryd rhan. Os yw'r rhagamcanion hyn yn gywir, byddai angen i rywbeth mawr ddigwydd ar ôl 2040 er mwyn cyrraedd sefyllfa dim gwastraff ar draws yr ardaloedd cyngor hyn erbyn 2050. Os nad yw'r rhagamcanion yn gywir, ceir risg y bydd cynghorau'n talu am gapasiti na fydd ei angen arnynt. Rydym yn argymhell y dylai Llywodraeth Cymru:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wrth adolygu strategaeth Tuag at Ddyfodol Diwastraff, ystyried sut mae ei huchelgais o sicrhau na cheir unrhyw wastraff gweddilliol erbyn 2050 yn gyson â'r rhagamcanion cyfredol ar gyfer trin gwastraff gweddilliol; a • gweithio gyda chynghorau i ystyried effaith newidiadau mewn rhagamcanion ar gost debygol prosiectau gwastraff gweddilliol, ac unrhyw gamau lliniarol y mae angen eu cymryd i reoli'r costau hyn.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		<p>A2 Hyd yma, mae cymorth rhaglen Llywodraeth Cymru wedi canolbwyntio'n bennaf ar ddatblygu a chaffael prosiectau. Gan fod y rhan fwyaf o'r prosiectau bellach yn weithredol, mae'r sylw wedi troi tuag at reoli contractau. Rydym yn argymhell y dylai Llywodraeth Cymru barhau i oruchwylio prosiectau yn ystod y cam gweithredol drwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • adeiladu ar ei model presennol, lle mae'n darparu unigolion profiadol i gynorthwyo i ddatblygu a chaffael prosiectau, a gwneud yn siŵr bod mewnbwn ar gael er mwyn cynorthwyo i reoli contractau os oes angen; • nodi ei disgwyliadau gan gynghorau o ran rheoli contractau; • sicrhau bod partneriaethau'n ailystyried eu rhagamcanion gwastraff a'r risgiau cysylltiedig bob hyn a hyn, er enghraifft er mwyn adlewyrchu amcanestyniadau cyfredol o'r boblogaeth neu ragolygon economaidd; a • chael gwybodaeth reoli sylfaenol gan bartneriaethau ynghylch ffioedd clwyd a daladwy, faint o wastraff a anfonwyd i'r cyfleusterau ac ansawdd gwasanaeth y contractwr.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Tachwedd 2018	<u>Gwasanaethau Llywodraeth Leol i Gymunedau Gwledig</u>	<p>A1 O ganlyniad i newidiadau economaidd-gymdeithasol, seilwaith gwan a newidiadau yn y ffordd o ddarparu gwasanaethau a chyfleusterau allweddol, mae cymunedau yng Nghymru wledig wedi dod yn elfen weddilliol. Argymhellwn fod Llywodraeth Cymru yn cefnogi cyrff cyhoeddus i weithredu dull mwy integredig o ddarparu gwasanaethau mewn ardaloedd gwledig trwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • adfywio rhaglenni grant gwledig er mwyn creu strwythurau ariannol cynaliadwy, gyda dyraniadau aml-flwyddyn; a • chynorthwyo pobl a busnesau i fanteisio i'r eithaf ar gysylltedd digidol trwy raglenni cymorth busnes ac addysg oedolion mwy effeithiol, wedi eu targedu. <p>A2 Mae rôl Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn esblygu ond mae yna gyfleoedd i fynegi cydweledigaeth gliriach a mwy uchelgeisiol ar gyfer Cymru wledig (gweler paragraffau 2.2 i 2.9 a 2.28 i 2.31). Argymhellwn fod gwasanaethau cyhoeddus sy'n bartneriaid i'r Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn ymateb yn fwy effeithiol i'r heriau y mae cymunedau gwledig yn eu hwyneb trwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • asesu cryfderau a gwendidau eu cymunedau gwledig gwahanol gan ddefnyddio Offeryn Prawfesur Gwledig Llywodraeth Cymru ac adnabod y camau lleol a strategol y mae arnynt angen eu cymryd i gefnogi cynaliadwyedd cymunedol a chytuno arnynt; a • sicrhau bod y Cynllun Llesiant Lleol yn cyflwyno gweledigaeth sy'n fwy gobeithiol ac uchelgeisiol ar gyfer 'lle' gyda chydflaenoriaethau a gydgyhyrchwyd gan bartneriaid, ar y cyd â dinasyddion, i roi sylw i heriau y cytunwyd arnynt.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		<p>A3 Er mwyn cynorthwyo i gynnal cymunedau gwledig, mae ar wasanaethau cyhoeddus angen meddwl yn wahanol yn y dyfodol (gweler paragraffau 3.1 i 3.12). Argymhellwn fod cynghorau yn darparu ymateb sy'n fwy effeithiol i'r heriau y mae cymunedau gwledig yn eu hwynebu trwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sicrhau bod gan gomisiynwyr gwasanaethau ddata ar gostau a gwybodaeth ansoddol ar y dewis llawn o opsiynau sydd ar gael ar gyfer gwasanaethau; a • defnyddio barn dinasyddion am ba mor fforddiadwy, hygyrch, digonol, derbyniol ac 'ar gael' y mae gwasanaethau'r cyngor i deilwra sut i ddarparu ac integreiddio gwasanaethau.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		<p>A4 Er mwyn cynorthwyo i gynnal cymunedau gwledig, mae ar wasanaethau angen gwneud pethau'n wahanol yn y dyfodol (gweler paragraffau 3.1 i 3.12). Argymhellwn fod cynghorau yn gwneud mwy i ddatblygu cydnerthedd cymunedol a hunangymorth trwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • weithio gyda chyrrff perthnasol fel Canolfan Cydweithredol Cymru i gefnogi menter gymdeithasol a modelau busnes mwy cydweithredol; • darparu allgymorth cymunedol wedi'i deilwra ar gyfer y rheini sy'n wynebu rhwystrau niferus sy'n eu hatal rhag defnyddio gwasanaethau cyhoeddus a chael gwaith; • gwella ac adnabod rôl cynghorau tref a chymuned trwy fanteisio ar eu gwybodaeth leol a'u cefnogi i wneud mwy; • annog ymagwedd fwy integredig at ddarparu gwasanaethau mewn ardaloedd gwledig trwy sefydlu hybiau cymunedol sy'n rhychwantu gwasanaethau cyhoeddus, rhwydweithiau arbenigedd a chlystyrau o wasanaethau cynghori ac atal; • galluogi gweithredu lleol trwy gefnogi trosglwyddiad asedau cymunedol ac adnabod yr asedau hynny y byddai'n addas eu trosglwyddo, a sicrhau bod y systemau cywir ar waith i wneud i bethau ddigwydd; a • gwella arweiniad yn y gymuned trwy ddatblygu rhwydweithiau o ddiddordeb, hyfforddiant a choetsio ac annog unigolion i wirfoddoli.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Tachwedd 2018	<p><u>Rheoli Gwastraff yng Nghymru: Ailgylchu Trefol</u></p>	<p>A1 O waith meincnodi, gwelwyd bod yr amrywiaeth yng nghost rhai gwasanaethau rheoli gwastraff yn destun syndod (paragraffau 1.31-1.39). Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda chynghorau i gael dealltwriaeth well o'r rhesymau wrth wraidd yr amrywio mewn gwariant ar wasanaethau rheoli gwastraff sydd i bob pwrpas yr un peth, a sicrhau y rhoddir cyfrif am gostau rheoli gwastraff mewn modd cyson.</p> <p>A2 Mae Llywodraeth Cymru o'r farn fod ei Glasbrint Casgliadau, o'i weithredu'n optimaidd, yn cynnig y dull mwyaf cost-effeithiol yn gyffredinol o gasglu adnoddau ailgylchadwy, ond yn bwriadu gwneud gwaith dadansoddi pellach (paragraffau 1.40-1.51). Wrth ddadansoddi ymhellach er mwyn cael dealltwriaeth well o'r rhesymau wrth wraidd y gwahaniaethau yn y costau a adroddwyd gan gynghorau, a'r effaith ar gostau lle mabwysiadwyd y Glasbrint Casgliadau gan y cynghorau, argymhellwn y dylai Llywodraeth Cymru:</p> <ul style="list-style-type: none"> • archwilio sut y gallai'r gost o gasglu deunyddiau ailgylchadwy sych effeithio ar gyfanswm y gost o ddarparu gwasanaethau rheoli gwastraff ar garreg y drws i aelwydydd; a • chymharu'r costau gwirioneddol â'r costau a fodelwyd yn flaenorol yn rhan o'r adolygiad a gomisiynwyd gan Lywodraeth Cymru o'r Glasbrint Casgliadau, yn achos cynghorau sydd bellach yn gweithredu'r Glasbrint Casgliadau.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		<p>A3 Yn lle'r targedau ailgylchu cyfredol sy'n seiliedig ar bwysau, mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwmo i ystyried opsiynau amgen a all ddangos yn well sut y mae'n cyrraedd y nod o ran ei hól troed ecolegol a lleihau allyriadau carbon (paragraffau 2.38-2.45). Argymhellwn y dylai Llywodraeth Cymru gyflwyno mesurau perfformiad i ddisodli neu ategu'r targed cyfredol i ailgylchu, compostio ac aildefnyddio gwastraff. Pwrpas y mesurau hynny fyddai canolbwyntio o'r newydd wrth ailgylchu ar yr adnoddau gwastraff sy'n cael yr effaith fwyaf o ran lleihau carbon ac/neu sydd yn brin. Rydym yn cydnabod y gallai fod angen i Lywodraeth Cymru ystyried fforddiadwyedd casglu data ar gyfer unrhyw ddull arall o fesur.</p> <p>A4 Wrth ailwampio Tuag at Ddyfodol Diwastraff, mae angen i Lywodraeth Cymru ddangos bod y manteision cynaliadwyedd ehangach a geisir drwy ailgylchu trefol yn cynnig gwerth, ac na ellir defnyddio dulliau eraill rhwyddach a rhatach i'w sicrhau, gan gynnwys ymyraethau rheoli gwastraff eraill, ond heb gyfyngu i hynny o reidrwydd (paragraffau 2.52-2.53). Yn y strategaeth gwastraff ddiwygiedig, dylai Llywodraeth Cymru ddangos ei bod hi nid yn unig yn bosibl i ailgylchu cyfran fwy o wastraff trefol, ond y bydd gwneud hynny'n sicrhau'r cyfraniad mwyaf posibl ganddi tuag at gyflawni amcanion datblygu cynaliadwy.</p>

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Tachwedd 2018	<p><u>Darparu Gwasanaethau Llywodraeth Leol i Gymunedau Gwledig: Trosglwyddo Asedau Cymunedol</u></p>	<p>A1 Mae angen i awdurdodau lleol wneud mwy i sicrhau bod y broses o Drosglwyddo Asedau Cymunedol yn symlach ac yn fwy deniadol, helpu i feithrin gallu Cyngorau Cymuned a Thref, rhoi rhagor o arweiniad iddynt o ran sicrhau cyllid, a gofalu eu bod yn cefnogi modelau datblygu cymunedol eraill, er enghraifft mentrau cymdeithasol sy'n cefnogi gwerth cymdeithasol a chyfranogiad dinasyddion. At hynny, rydym yn argymhell bod awdurdodau lleol yn monitro ac yn cyhoeddi nifer yr achosion o Drosglwyddo Asedau Cymunedol ac yn mesur effaith gymdeithasol trosglwyddiadau o'r fath.</p> <p>A2 Mae gan awdurdodau lleol gyfle sylweddol i ddarparu gwell help a chymorth, a hynny mewn modd mwy amlwg, cyn, yn ystod, ac ar ôl y broses o drosglwyddo asedau cymunedol. Down i'r casgliad bod yna gryn le i wella'r gwaith cynllunio busnes a pharatoi ar gyfer trosglwyddo asedau cymunedol, yn ogystal â'r ôl-ofal. Rydym yn argymhell bod awdurdodau lleol yn gwneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nodi rôl trosglwyddo asedau cymunedol wrth sefydlu canolfannau cymunedol, rhwydweithiau arbenigedd a chlystyrau o wasanaethau cyngori ac atal; • gweithio gyda chynghorau tref a chymuned i feithrin eu gallu i ymgymryd â rhagor o gynlluniau Trosglwyddo Asedau Cymunedol; • nodi'r asedau sy'n addas i gael eu trosglwyddo, ac egluro'r hyn y mae angen i'r awdurdod ei wneud i'w galluogi i gael eu trosglwyddo; • sicrhau bod eu polisiau o ran Trosglwyddo Asedau Cymunedol yn cwmpasu'r canlynol yn ddigonol: ôl-ofal, cefnogaeth hirdymor, cymorth ôl-drosglwyddo, cyfeirio at fynediad at gyllid, a rhannu'r dysgu ynghylch yr hyn sy'n gweithio'n dda; a • cefnogi arweinyddiaeth yn y gymuned trwy ddatblygu rhwydweithiau o ddiddordeb a hyfforddiant, ac annog unigolion i wirfoddoli.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Rhagfyr 2018	<u>Aeddfedrwydd llywodraeth leol o ran y defnydd o ddata</u>	<p>A1 Mae Rhan 1 o'r adroddiad yn amlygu pwysigrwydd creu diwylliant data cryf ac arweinyddiaeth eglur i wneud gwell defnydd o ddata. Rydym yn argymhell bod awdurdodau lleol yn gwneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sicrhau bod ganddynt weledigaeth eglur sy'n trin data fel adnodd allweddol; • sefydlu safonau a chodau data corfforaethol y mae pob gwasanaeth yn eu defnyddio ar gyfer eu data craidd; • ymgymryd ag archwiliad i bennu'r data sy'n cael eu cadw gan wasanaethau ac i nodi unrhyw gofnodion a cheisiadau am wybodaeth ddyblyg; a • chreu cyfrif cwsmer integredig canolog fel porth i wasanaethau. <p>A2 Er ei bod yn bwysig bod awdurdodau'n cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth diogelu data berthnasol, mae Rhan 2 o'r adroddiad yn nodi'r angen iddynt hefyd rannu data â phartneriaid er mwyn sicrhau bod dinasyddion yn cael gwasanaethau effeithlon ac effeithiol. Er nad yw hyn yn golygu bod y ddeupeth hyn yn annibynnol ar ei gilydd, mae ansicrwydd ynghylch cyfrifoldebau diogelu data yn golygu nad yw rhai swyddogion yn rhannu data, hyd yn oed lle bo cytundeb mewn bodolaeth i roi gwybodaeth i bartneriaid. Rydym yn argymhell bod awdurdodau yn gwneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • darparu hyfforddiant diweddarau i reolwyr gwasanaethau i sicrhau eu bod yn gwybod pryd y gallant rannu data ai peidio, a'r math o ddata y gallant eu rhannu; ac • adolygu a diweddarau protocolau rhannu data er mwyn sicrhau eu bod yn cefnogi gwasanaethau i gyflawni eu cyfrifoldebau rhannu data.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		<p>A3 Yn Rhan 3 o'n hadroddiad, rydym yn dod i gasgliad bod adnoddau digonol a gallu digonol yn heriau parhaus. Fodd bynnag, heb uwchsgilio staff i wneud gwell defnydd o ddata, mae awdurdodau yn colli cyfleoedd i wella eu heffeithlonrwydd a'u heffeithiolrwydd. Rydym yn argymhell bod awdurdodau yn gwneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dynodi staff sydd â rôl yn y broses o ddadansoddi a rheoli data i gael gwared ar ddyblygu, ac i ryddhau adnoddau i feithrin a datblygu'r gallu i ddefnyddio data; a • buddsoddi yn sgiliau dadansoddi, cloddio a segmentu data y staff, a chefnogi eu datblygiad. <p>A4 Mae Rhan 4 o'n hadroddiad yn amlygu bod gan awdurdodau ragor i'w wneud mewn perthynas â chreu diwylliant gwneud penderfyniadau dan arweiniad data, ac o ran datgloi potensial y data y maent yn eu cadw. Rydym yn argymhell bod awdurdodau lleol yn gwneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gosod safonau adrodd ar ddata i sicrhau bod y safonau data gofynnol yn ategu'r broses o wneud penderfyniadau; a • sicrhau bod mwy o ddata agored ar gael.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Mawrth 2019	<p><u>Rheoli Gwastraff yng Nghymru – Atal Gwastraff</u></p>	<p>A1 Cynyddu'r pwyslais ar atal gwastraff er mwyn adlewyrchu amcanion cyffredinol Tuag at Ddyfodol Diwastraff</p> <p>Awgryma'r data sydd ar gael ar faint o wastraff a gynhrychir bod cynnydd cymysg o ran cyflawni targedau atal gwastraff Llywodraeth Cymru. Argymhellwn fod Llywodraeth Cymru yn gwneud y canlynol:</p> <p>a) ailedrych ar y flaenoriaeth berthnasol y mae'n ei rhoi i ailgylchu ac atal gwastraff fel rhan o'i hadolygiad o Tuag at Ddyfodol Diwastraff;</p> <p>b) gosod y disgwyliadau ar wahanol sefydliadau a sectorau ar gyfer atal gwastraff yn eglur; ac</p> <p>c) ailedrych ar ei thargedau atal gwastraff cyffredinol a'r ffordd y mae wedi mynd ati i'w monitro, gan ystyried y cynnydd hyd yn hyn, enghreifftiau o wledydd eraill ac yng nghyd-destun yr amcanestyniadau cyffredol am wastraff a fydd yn cael ei gynhyrchu hyd at 2050.</p> <p>A2 Gwella data ar wastraff masnachol, diwydiannol, adeiladu a dymchwel</p> <p>Mae Llywodraeth Cymru yn bartner mewn gwaith cychwynnol i asesu dichonoldeb datblygu datrysiad digidol newydd i olrhain yr holl wastraff. Os na fydd yr opsiwn dewisol hwn yn llwyddo, argymhellwn fod Llywodraeth Cymru yn gweithio gyda Cyfoeth Naturiol Cymru i archwilio costau a buddion opsiynau eraill i wella'r data ar wastraff nad yw'n drefol yng Nghymru, gan gynnwys pwerau ychwanegol i ofyn am ddata gwastraff gan fusnesau.</p>

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		<p>A3 Gwella cyfrifoldeb cynhyrchwyr a defnyddio ysgogiadau mwy cyfreithiol, ariannol a chyllidol</p> <p>Mae gan Lywodraeth Cymru gyfleoedd i ddylanwadu ar atal gwastraff drwy ddeddfwriaeth a chymelliadau ariannol. Gall hefyd ddylanwadu ar newidiadau ar lefel y DU, lle nad yw materion cyllidol wedi eu datganoli. Argymhellwn fod Llywodraeth Cymru yn ystyried a oes angen darpariaethau i ehangu cyfrifoldebau cynhyrchwyr ac oes angen defnyddio pwerau ariannol fel amodau grant, mesurau cyllidol a thaliadau a chymelliadau cwsmeriaid i hyrwyddo a blaenoriaethu'r gwaith o atal gwastraff.</p>
Mehefin 2019	<p><u>Effeithiolrwydd</u> <u>Awdurdodau</u> <u>Cynllunio Lleol yng</u> <u>Nghymru</u></p>	<p>A1 Mae Rhan 1 o'r adroddiad yn nodi cymhlethdodau'r system gynllunio gan ddangos faint o her ydyw i awdurdodau cynllunio lleol ymgysylltu'n effeithiol â rhanddeiliaid a'u cynnwys mewn dewisiadau a phenderfyniadau. Er mwyn gwella'r modd y mae rhanddeiliaid yn cael eu cynnwys a pherchnogaeth ar benderfyniadau rydym yn argymhell fel a ganlyn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bod awdurdodau cynllunio lleol: <ul style="list-style-type: none"> – yn profi arferion ymgysylltu a chynnwys ar hyn o bryd ac yn ystyried yr ystod lawn o opsiynau eraill sydd ar gael i sicrhau bod gweithgareddau cynnwys yn addas ar gyfer y diben; – yn defnyddio 'Cynlluniau Lle' fel cyfrwng i ymgysylltu â chymunedau a dinasyddion a'u cynnwys mewn dewisiadau a phrosesau penderfynu ym maes cynllunio; ac – yn gwella tryloywder ac atebolrwydd trwy gynnal cyfarfodydd cynllunio ar amseroedd priodol, gan gylchdroi cyfarfodydd fel eu bod yn cael eu cynnal mewn ardaloedd y byddai datblygiadau arfaethedig yn digwydd ynddynt, gweddarlleu cyfarfodydd a darparu cyfleoedd i rhanddeiliaid annerch cyfarfodydd pwyllgorau.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		<ul style="list-style-type: none"> • bod Llywodraeth Cymru: yn adolygu Gorchymyn Gweithdrefn Rheoli Datblygu 2012 ac yn diweddarau'r safonau ymgysylltu a chynnwys ar gyfer awdurdodau cynllunio lleol. <p>A2 Mae Rhan 2 o'r adroddiad yn amlygu bod awdurdodau cynllunio lleol wedi profi gostyngiadau sylweddol mewn cyllid a'u bod yn ei chael yn anodd cyflawni eu cyfrifoldebau statudol. I wella cydnerthedd, rydym yn argymhell bod awdurdodau cynllunio lleol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • yn adolygu eu cyfundrefnau ffioedd rheoli datblygu i sicrhau bod y lefelau a bennir yn rhoi adlewyrchiad gwell o gost wirioneddol darparu'r gwasanaethau hyn ac yn gwneud y gwasanaeth yn hunangyllidol; ac • yn gwella capasiti trwy weithio'n rhanbarthol i: <ul style="list-style-type: none"> – integreiddio gwasanaethau er mwyn mynd i'r afael â bylchau mewn arbenigedd; – datblygu canllawiau cynllunio atodol ar y cyd; a – datblygu cynlluniau datblygu lleol yn y dyfodol ar sail ranbarthol ac mewn partneriaeth ag awdurdodau cynllunio lleol eraill. <p>A3 Mae Rhan 2 o'r adroddiad yn amlygu nad yw cost gwasanaethau rheoli datblygu'n cael ei hadlewyrchu yn y taliadau a godir am y gwasanaethau hyn a bod cynnydd i ddatblygu ymatebion rhanbarthol i gryfhau cydnerthedd wedi bod yn araf. Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru:</p> <ul style="list-style-type: none"> • yn adolygu ffioedd rheoli datblygu i sicrhau bod y lefelau a bennir yn rhoi adlewyrchiad gwell o gost wirioneddol darparu'r gwasanaethau hyn; ac • yn ystyried sut i ddefnyddio'r pwerau yn y Ddeddf Cynllunio (Cymru) i gefnogi a gwella capasiti a chydnerthedd awdurdodau cynllunio lleol.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		<p>A4 Mae Rhan 3 o'r adroddiad yn crynhoi effeithiolrwydd ac effaith prosesau penderfynu awdurdodau cynllunio lleol a pha mor dda y maent yn perfformio yn erbyn mesurau cenedlaethol. Rydym yn argymhell bod awdurdodau cynllunio lleol yn gwella effeithiolrwydd pwyllgorau cynllunio trwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • adolygu eu cynllun dirprwyo i sicrhau bod pwyllgorau cynllunio'n canolbwyntio ar y materion strategol pwysicaf sy'n berthnasol i'w hawdurdod; • diwygio templedi adroddiadau i sicrhau eu bod yn eglur a diamwys i helpu i roi arweiniad mewn prosesau penderfynu a lleihau lefel yr argymhellion gan swyddogion a gaiff eu gwrthdroi; a • gorfodi safonau ymddygiad awdurdodau cynllunio lleol ar gyfer cyfarfodydd. <p>A5 Mae Rhan 4 o'r adroddiad yn nodi rôl ganolog cynllunio i gyflawni uchelgeisiau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol. Rydym yn argymhell bod awdurdodau cynllunio lleol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • yn pennu gweledigaeth uchelgeisiol eglur sy'n dangos sut y mae cynllunio'n cyfrannu at wella llesiant; • yn darparu hyfforddiant a chymorth llesant rheolaidd a phriodol ar gyfer aelodau'r pwyllgor cynllunio i helpu i gyflawni eu cyfrifoldebau ehangach; • yn pennu mesurau priodol ar gyfer y modd y maent yn gweinyddu'r system gynllunio ac effaith eu penderfyniadau cynllunio ar lesiant; ac • yn cyhoeddi'r mesurau perfformiad hyn yn flynyddol i ffurfio barn ynglŷn ag effaith awdurdodau cynllunio ar lesiant.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Medi 2019	<p><u>Y 'Drws Blaen' i Ofal Cymdeithasol i Oedolion</u></p>	<p>Gwella mynediad i'r drws blaen</p> <p>A1 Mae Rhan 1 yr adroddiad yn nodi sut y mae awdurdodau yn hyrwyddo mynediad i'r 'drws blaen' ac yn darparu gwybodaeth, cyngor a chymorth i helpu pobl i wella eu lles ac atal eu hanghenion rhag dirywio. Er mwyn gwella ymwybyddiaeth o'r drws blaen, rydym yn argymhell y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • awdurdodau lleol: <ul style="list-style-type: none"> – adolygu eu dulliau presennol, ystyried eu cynulleidfa, a sicrhau bod gwybodaeth o ansawdd da ar gael yn brydlon er mwyn atal anghenion rhag dirywio a phobl rhag cyflwyno eu hunain am gymorth mewn 'argyfwng'; – gweithio mewn partneriaeth â phartneriaid y sector cyhoeddus a'r trydydd sector i helpu i sicrhau bod pobl sy'n cael gafael ar wasanaethau trwy atgyfeiriadau gan bartneriaid, neu ddulliau eraill, yn cael yr wybodaeth orau i'w helpu; – sicrhau bod gwasanaethau eirioli yn cael eu comisiynu a'u cynnig yn rhagweithiol i'r rhai y mae eu hangen arnynt ar y pwynt cyswllt cyntaf; ac – ysgwyddo cyfrifoldeb yn lleol ac arwain y gwaith o gydlynu a golygu gwybodaeth leol a gyhoeddir ar Dewis Cymru yn lleol. • bod Llywodraeth Cymru: <ul style="list-style-type: none"> – gwella ymwybyddiaeth a dealltwriaeth gofawr o'u hawliau i gael eu hasesu ar gyfer eu hanghenion gofal a chymorth eu hunain gyda'r nod o greu galw am wasanaethau ataliol yr awdurdodau lleol; a - chynnal gwerthusiad llawn o swyddogaeth Dewis Cymru wrth roi'r Ddeddf ar waith yn ehangach a defnyddio'r data a geir i adeiladu ar ei botensial fel porth ar gyfer rhannu gwybodaeth yn genedlaethol.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		<p>Buddsoddi mewn atal a deall effaith</p> <p>A2 Mae Rhan 2 yr adroddiad yn tynnu sylw at wendidau o ran sicrwydd yr awdurdodau ynghylch ansawdd y gwasanaethau trydydd sector, ataliol a chymunedol y maent yn atgyfeirio pobl iddynt, ac i ba raddau y maent ar gael. Rydym yn argymhell y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • awdurdodau lleol: <ul style="list-style-type: none"> – mapio'r gwasanaethau ataliol sydd ar gael yn eu hardal er mwyn cael gwell dealltwriaeth o lefelau presennol y ddarpariaeth a nodi bylchau a dyblygiadau; – cynnwys partneriaid y trydydd sector wrth gyd-lunio atebion ataliol i ddiwallu anghenion pobl a sicrhau y gall pobl gael gafael ar y gwasanaethau hyn mewn modd teg; – gweithio gyda phartneriaid y trydydd sector er mwyn teilwra a chomisiynu gwasanaethau newydd lle nodir bylchau; a – gweithio gyda phartneriaid i wella data er mwyn gwerthuso effaith gwasanaethau ataliol ar unigolion, ac ar y boblogaeth yn fwy cyffredinol. • bod Llywodraeth Cymru: <ul style="list-style-type: none"> – wella'r gwerthusiad o gost mewn cysylltiad ag effaith y Ddeddf mewn cyd-destun cenedlaethol, a chefnogi awdurdodau lleol i sicrhau bod yr effaith a ddymunir o ran atal gwariant cyffredinol ar ofal cymdeithasol yn dod yn wirionedd dangosol. <p>Yn rhan o'n hadroddiad, fe wnaethom hefyd gyhoeddi adnodd data rhyngweithiol, ffilm fer a ffeithlun am straeon gofalwyr. <u>Mae'r rhain ar gael ar ein gwefan yma.</u></p>

Wales Audit Office
24 Cathedral Road
Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500

Fax: 029 2032 0600

Textphone: 029 2032 0660

E-mail: info@audit.wales

Website: www.audit.wales

Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru